

5 juni 2024

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Regeling aanmelding en toelating hoger onderwijs 2024 (Ratho)

Opschonen, aanvullen, aanpassen... (internetconsultatie)

1 Inleiding

Elk jaar komt er een nieuwe Ratho uit, met een aangepaste versie van de Regeling aanmelding en toelating hoger onderwijs. Daarin staan de nadere vooropleidingseisen voor het hbo en wo, voor degenen die een havo- of vwo-diploma behalen. Degenen die het mbo-4-diploma verwerven, mogen zonder meer door, zonder verdere aanvullende eisen. Ook wordt in de Ratho beschreven wat er speelt rond de numerus fixus en aanverwante zaken. Daarom is het een rijke bron met informatie voor aspirant-studenten. Vaak gaat het om wat technische veranderingen. Maar dit keer is er sprake van een ingrijpende vorm van actualiseren. Daarom is het – ook voor OCW - van belang dat er weer een internetconsultatie plaatsvindt, om de meningen van allerlei betrokkenen te peilen.

Dit is de link: <https://www.internetconsultatie.nl/ratho/b1>. Reageren kan tot en met 21 juni. Dan zou deze regeling per 1 september 2024 in werking moeten treden, dus ruim twee maanden na het hebben verzameld van alle kanttekeningen. Dat is krap, zo te zeggen, om alles te verwerken en ook te verantwoorden. We nemen aan dat vervolgens alles gaat gelden voor degenen die zich aanmelden voor een studie per 1 september 2025 (formeel 1 oktober 2025) - en dan zijn wel alle procedures in deze Ratho voor bijvoorbeeld de fixusopleidingen in het komend studiejaar geldend.

Evenals de vorige keer hebben we het voorstel helemaal doorgevlooid. Het resultaat is een reactie die in het kader van de genoemde internetconsultatie is ingediend. Mocht u ook een belanghebbende zijn of willen worden, misschien geven we wat bruikbare voorzetten. U kunt nog twee weken de tijd nemen om zelf te reageren.

2 Zaken die we meenemen in onze reactie

Vorig jaar hebben we alles doorgenomen, ook hetgeen was gekoppeld aan de aanpak die nodig is bij een opleiding met een numerus fixus. Dat doen we dit keer niet en laten we het aan de experts op dat punt over. Wel gaat het om de volgende zaken;

- Opschonen van de regeling nl. alle opleidingen alwaar bij alle profielen een ‘*’ staat – dus geen nadere vooropleidingseisen – weglaten uit het de tabellen.
- Gebruik van het begrip ‘traject’.
- Vervanging van het symbool ‘#’ door teveel vakken.
- Verzwaren en verlichten van de nadere vooropleidingseisen.
- Nieuwe opleidingen.
- Vervanging ‘#’ door vakken, in het algemeen.
- Redactionele zaken.

Het betreft dus de Ratho, met de volgende aanhef in het voorstel voor de aanpassingen:

Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van [datum], nr. [42664714], houdende de wijziging van de Regeling aanmelding en toelating hoger onderwijs in verband met onder meer de wijziging van de nadere vooropleidingseisen.

3 Opschonen van de lijsten in de tabellen

Wat nadrukkelijk opvalt als het voorstel voor de aanpassingen aan een beschouwing wordt onderworpen, is dat de lengte van het document drastisch wordt ingeperkt. Het is op zich een prima gedachte om de gehele regeling op te schonen als het gaat om het weglaten van de opleidingen waarbij naast het moeten hebben van een van de profielen geen nadere eisen worden gesteld aan de vakken waarin examen wordt gedaan. Daar staan nu nog vier vakjes met een *.

Dat lijkt logisch, op zich. Echter, daarmee verdwijnt toch een hoop bruikbare informatie. Bovendien is het zo dat in de wet (WHW) wordt vermeld dat er een regeling moet zijn waarin de nadere vooropleidingseisen zijn opgenomen, dus allereerst de profielen zelf en vervolgens de eventuele vakken (en aanvullende eisen waaraan iemand moet voldaan, voor specifieke opleidingen, als het onder meer gaat om 'persoonlijke kenmerken en competenties'). Er is dan straks geen compleet formeel en wettelijk afgedekt overzicht meer beschikbaar van de opleidingen die worden aangeboden, toch wel handig voor veel doelgroepen die werken met deze eisen – denkend aan dekanen en studiebegeleiders. Tevens is niet meer snel na te gaan welke opleidingen nieuw zijn en welke zijn verdwenen dan wel worden afgebouwd.

Het opschonen kan natuurlijk ook simpeler plaatsvinden door alleen de namen van de opleidingen te noemen, per domein. Daarbij kan in het algemeen worden vermeld in de regeling dat voor die opleidingen alle profielen het recht op toelating geven en dat er geen aanvullende vakkeneisen zijn. Dus hierbij het verzoek dit te gaan herzien.

4 Gebruik van het begrip 'traject' in de Ratho

In deze Ratho wordt het begrip 'traject' ingevoerd, gelet op de verdere plannen die zijn vastgelegd in de recent voorgestelde 'Wet Internationalisering in Balans', voor het gebruik van anderstalige opleidingen en trajecten. Dit is dus de definitie:

traject: een programma binnen een associate degree-opleiding of een bacheloropleiding waarvan de studielast en de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die een student bij de beëindiging van de opleiding moet hebben verworven, gelijk zijn aan die van de opleiding.

Het is eigenlijk een 'opleiding' binnen de formele opleiding, van start tot finish. Maar om te voorkomen dat het ook weer een eigen beoordeling en plek dient te krijgen, wordt het een traject genoemd. Die kan dus Engelstalig zijn, met een eigen fixus, enzovoort. Ook zou het een eigen naam kunnen hebben, zeker als de formele naam Nederlandstalig is en het traject in een andere taal wordt aangeboden.

Hiermee wordt nadrukkelijk niet een afstudeerrichting bedoeld. Maar die krijgt vrijwel altijd een eigen naam, want zo gaat dat in de communicatie naar de aspirant-student (het nieuwe begrip overigens, ter vervanging van kandidaat, zoals wij de vorige keer hebben voorgesteld). Er is wel zeker een connectie tussen beide begrippen want kijk maar naar de volgende situatie – als voorbeeld:

- Een Ad-opleiding heeft een gemeenschappelijk eerste jaar...
- Voor het tweede jaar zijn drie afstudeerrichtingen vastgesteld en benoemd: A, B en C...
- De volgende combinaties zijn dan in de formele zin een 'traject':
  - Eerste leerjaar + programma A
  - Eerste leerjaar + programma B
  - Eerste leerjaar + programma C.

De hogeschool kan dus gaan werken met die trajecten, de namen ervan via de afstudeerrichtingen gebruikend. Of dit gevolgen heeft voor de eventuele fixus, de anderstaligheid, de nadere vooropleidingseisen per traject... dat is de vraag. Onderzoek is verder nodig, denken we.

Redactioneel: aanvulling op begrip 'traject'

Nog even redactioneel bij dit punt. Het is zo dat in het meest recente wetsvoorstel voor de internationalisering in balans (WIB) bij het begrip 'traject' nog een aanvulling staat nl.

traject:

- programma binnen een opleiding waarvan de studielast en de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die de student bij beëindiging van de opleiding moet hebben verworven, gelijk zijn aan die van de opleiding;
- **versneld traject als bedoeld in artikel 7.9a;**

Het is dus logisch dat in de nieuwe Ratho ook het versnelde traject wordt meegenomen, als een optie voor de hbo-bacheloropleiding.

5 Het symbool # vervangen door (teveel) vakken

In de huidige regeling komt regelmatig bij een profiel het symbool # voor. Dat betekent in principe dat het profiel geen recht op directe toelating geeft. Maar in het voorstel dat nu op tafel ligt, wordt hier stevig aan gesleuteld. Dat roept vragen op als het gaat om de formele en wettelijke onderbouwing ervan.

Het was altijd een zeer principiële zaak met betrekking tot deze regeling dat opleidingen in het hbo en wo zonder meer mogen vaststellen dat een of meerdere profielen op zich niet geschikt zijn om een goede basis voor de toelating te bieden, maar dat tevens ook niet zullen worden door het eisen van bepaalde vakken binnen een profiel en eventueel daarbuiten, op te nemen in het formele examen. Dat leidde en leidt dus als zodanig tot het vermelden in de regeling bij zo'n profiel van het symbool #. Nu en ook straks staat in de regeling bij dit symbool de volgende toelichting:

#: dit profiel geeft geen toelatingsrecht tot de betreffende opleiding, maar het instellingsbestuur kan bepalen dat de kandidaat die niet voldoet aan de nadere vooropleidingseisen, toch wordt ingeschreven, onder de voorwaarde dat blijkens een onderzoek wordt voldaan aan inhoudelijk daarmee vergelijkbare eisen

Al eerder is door ons aangegeven dat op zich het een onwerkbaar definitie betreft aangezien in zo'n geval niet op voorhand bekend is bij de aspirant-student welke vakken onder dat onderzoek kunnen, moeten of zullen gaan vallen. Die vakken zijn formeel op het landelijke niveau nergens te vinden, net zo goed als niet bekend is om welke eisen het verder gaat.

Nu is het evenwel zo dat, vooral op dringend advies van de Vereniging Hogescholen (VH), bij vrijwel alle opleidingen waar eerst bij een of meer profielen een # stond, een of meerdere vakken worden genoemd. Dat is op zichzelf een verbetering om tegemoet te komen aan onze kritiek en aldus een en ander zichtbaar te maken.

Teveel vakken vermelden

Maar nog steeds blijkt dat in diverse gevallen het aantal vakken dat er nu komt te staan, niet spoort met de bedoeling van de WHW nl. dat ze als bundel regulier in het havo- of vwo-examenpakket zijn terug te vinden. Een a.s. student moet derhalve op die manier meer vakken dan normaal in het pakket opnemen. Hij of zij is dan voor de volle honderd procent afhankelijk van de mogelijkheid die hiertoe door de eigen vo-school wordt geboden. Er kan mogelijk wel (privaat) een extra vak worden gevolgd, maar dat brengt altijd kosten met zich mee. Uiteraard is ook nog zo dat de ontvangende instelling gaat werken met deficiënties die in jaar 1 zijn weg te werken, maar dan is er sprake van een zeer onduidelijke en ongewenste situatie omdat het om meerdere vakken kan gaan.

Tevens wordt in dit kader van de # gesproken over 'inhoudelijk daarmee vergelijkbare eisen', dus vergelijkbaar met aspirant-studenten die een gewoon profiel volgen, zonder extra vakken, en aldus normaal voldoen aan de nadere vooropleidingseisen. Dat vergt, zoals toch altijd wordt vermeld, het doen van het gehele vak, om daarop te worden getoetst.

In strijd met de wet

Het belangrijkste is evenwel dat deze aanpak met zoveel vakken in strijd is met de wetgeving, dus met de WHW. We lopen het betreffende artikel daarover na, wat betreft de relevante leden ervan. Eerst staat er het volgende in artikel 7.25 van de WHW:

Onverminderd het vierde lid kan bij ministeriële regeling bepaald worden dat een instellingsbestuur de mogelijkheid heeft om voor een bij die regeling aan te wijzen opleiding of groep van opleidingen enkel als studenten en extranei in te schrijven degene van wie het diploma betrekking heeft op een of meer bij die ministeriële regeling aan te wijzen profielen, bedoeld in [artikel 2.20 van de Wet voortgezet onderwijs 2020](#), waarbij de profielen betrekking hebben op de volgende diploma's:

Op basis hiervan kan men allereerst het volgende vaststellen:

- Geen probleem – dus zet maar een * in de tabel (en zoals aangeven, als het voor alle profielen geldt, is het zo dat OCW die opleiding niet meer wil vermelden in de tabellen van de Ratho).
- Ja, wel een probleem, dus niet zonder meer mogelijk – even een blokkade plaatsen, in afwachting van de volgende actie...

Die volgende actie is nodig op basis van het volgende lid:

Onverminderd het vierde lid kan bij ministeriële regeling tevens bepaald worden dat een instellingsbestuur de mogelijkheid heeft om voor een bij die regeling aan te wijzen opleiding of groep van opleidingen enkel als studenten en extranei in te schrijven degene van wie het examen ter verkrijging van een in het eerste lid bedoeld diploma voor een deel bestaat uit bij die ministeriële regeling aangewezen vakken en andere programmaonderdelen, indien het betreft:

Het gaat erom dat hier heel duidelijk staat: 'van wie het *examen...*'. Er kan dus alleen maar met vakken worden gewerkt die regulier volgens de afspraken daarover door een aspirant-student als examenvak kunnen worden gekozen – en daarmee behorend tot '*de vooropleiding*' waaraan formeel eisen zijn te stellen. Dat kan binnen het profiel zijn of door gebruik te maken van het vrije keuzedeel. In dat laatste deel kan formeel maar één vak worden gekozen op de eigen school. Het is zo dat, zonder een beroep te behoeven te doen op de bereidheid van de school om extra vakken te kunnen volgen, het examen moet kunnen worden afgelegd.

Bij het havo is er bijvoorbeeld het profiel C&M, met twee interne profielkeuzes en een keuze voor een vak daarnaast. Dat is het wettelijk kader en niet anders. Het betekent dat OCW in voorkomend geval moet controleren of het voorstel van de opleiding om vakken te noemen bij C&M voldoet aan de wet. Het dwingt tevens de instelling om na te denken of een profiel ook met een aantal aanvullende vakken wel echt geschikt is en of daarmee de kans op studiesucces aanwezig is – en dat zo nodig in het eerste jaar daarmee rekening wordt gehouden.

Aanvullende en speciale route...

Uiteraard mag elke hogeschool en universiteit aangeven dat er toch nog een 'ontsnappingsroute' is, door te stellen dat er wel een # staat maar dat er met extra vakken toch mag worden gekomen – met een onderzoek of met extra vakken in het eerste jaar. Dat kan in de Ratho worden vermeld: 'Zie de website e.d. en neem contact op met de instelling'. Dat hoort bij een vorm van flexibilisering.

Of het is toch maar beter om weer te gaan werken met vakkenpakketten...? De profielen zijn ingevoerd om meer jongeren een kans te geven, maar het betekent wel 'smallere' aanlooproutes.

Deficiënties in de normale situatie

De deficiëntieregeling is er voor de reguliere situatie nl. dat er vakken worden gevraagd en dat blijkt dat de aspirant-student een of meer daarvan niet heeft opgenomen in het reguliere examenpakket – en toch naar een bepaalde opleiding wil. Het zou bijzonder vreemd zijn om ook nog eens extra vakken te eisen en dan in het verlengde daarvan te spreken over een deficiënte aspirant-student.

Voorbeeld van 'teveel vakken' bij C&M

Er zijn situaties waarbij voor het profiel C&M drie keuzevakken in het vrije deel worden genoemd, dus twee meer dan regulier mogelijk is omdat die vakken niet binnen het profiel zelf zijn op te nemen. Bovendien zijn het dan veelal vakken die een bepaalde basiskennis vereisen die normaal gesproken niet aanwezig is. Een vak als Natuurkunde voor iemand met C&M is 'onrealistisch', zonder de kennis van wiskunde.

Een voorbeeld dat we willen geven, is te vinden bij de Bachelor in het hbo voor 'Forensisch Onderzoek, in het voorstel:

j. De rij 'B Forensisch Onderzoek' wordt vervangen door:

B Forensisch Onderzoek	*	nat of nlt of o&o	nat of nlt of o&o + schk	nat of nlt of o&o + schk + wis A of wisB
------------------------	---	-------------------	-----------------------------	--

Een a.s. student met het profiel C&M moet op basis hiervan drie zeer zware vakken extra doen:

- Nat of Nit of O&O
- Scheikunde
- Wiskunde A of Wiskunde B.

Overigens staan bij het profiel E&M ook de eerste twee vakken.

Is dit realistisch? Is dit wel serieus te verkopen? Kan iemand naast de reguliere 7 examenvakken er 3 bij doen? Of mikt men op een tussenjaar om alles bij te spijkeren? Of kan dit ook nog in het eerste jaar gebeuren? Of is het gewoon voor de Bühne, om toch maar even helder te zijn?

Deze opleiding is te volgen bij de HvA en bij Saxion. Ze hebben beide bovendien een numerus fixus ingesteld. De vraag is dan hoe die aspirant-studenten met E&M en C&M kunnen meedoen aan de selectie, als de aanmelding daarvoor aan het begin van het kalenderjaar rond dient te zijn?

Op de websites van de hogescholen worden deze nieuwe eisen al vermeld. Saxion geeft wel aan dat ze mogelijk nog door OCW of Saxion zelf kunnen worden aangepast. Dat is formeel correct. Tevens staat er dat voor de vakken NIT (eigenlijk qua afkorting: NI&T) en O&O geen deficiëntietoetsen worden afgenomen, dus is de vraag wat er dan kan worden ondernomen door een aspirant-student...

6 Verzwaren en verlichten van nadere vooropleidingseisen

Een interessante kwestie die speelt, is dat aanpassingen kunnen leiden tot versoepeling (dus verlichting) en verzwaring van de nadere vooropleidingseisen.

Dit staat in de nieuwe Ratho:

Daarnaast worden nadere vooropleidingseisen aangepast, bijvoorbeeld versoepeld of verzwaard, of verduidelijkt (vervanging van # door vak(ken)), op basis van verzoeken van instellingen. Sommige wijzigingen betreffen een correctie van de eerder doorgegeven nadere vooropleidingseisen.

Gelet op de spelregels voor de Ratho – niet in de regeling zelf opgenomen overigens – is het zo dat instellingen bij het aanpassen van de nadere vooropleidingseisen rekening moeten houden met de termijn waarop ze formeel en concreet ingaan. Er zijn meerdere opties:

- Er is sprake van een verlichting bij een of meerdere profielen van de vakkeneisen. Dat wil zeggen dat een of meer vakken niet meer worden gevraagd. In dat geval gaan de nieuwe eisen meteen in, ook voor degenen die al in de tweede fase van het havo of vwo zitten, omdat ze aan de eisen blijven voldoen.
- Er is sprake van een verzwaring bij een of meerdere profielen van de vakkeneisen. Dat wil zeggen dat er vakken worden toegevoegd. In zo'n geval gaan die eisen op dat moment in voor degenen die het jaar daarvoor naar havo-4 gaan dan wel naar vwo-4. Zij hebben dan de gelegenheid om het examenpakket daarop te baseren. Dat past ook bij hetgeen al eerder is gesteld nl. dat de vakkeneisen moeten passen binnen het reguliere examenpakket.
- Er is sprake van een aanpassing van de vakkeneisen. Er kunnen vakken worden weggelaten maar andere weer worden toegevoegd. Het is dan lastig om alles afwegend sprake is van een verlichting of een verzwaring. Maar het is wel zo dat er een of meerdere vakken bijkomen die dan of nog in de tweede fase extra moeten worden gedaan. In die zin is het een kwestie van meer vakken doen, dus een vorm van verzwaring.

In de afgelopen jaren heeft OCW wel dergelijke aanpassingen doorgevoerd maar het vervolgens aan de vo-scholen (dekanen), de hogescholen en universiteiten zelf overgelaten hoe dit wordt gecommuniceerd. Dat zou eigenlijk simpelweg kunnen door in de tabellen aan te geven wanneer de nieuwe eisen gaan gelden.

Maar het is nu toch wel een stuk complexer geworden. Daarom wordt ten sterkste aanbevolen om in de Ratho aan te geven wanneer de oude eisen vervallen en de nieuwe ingaan. Dat kan zonder meer nu de tabellen worden opgeschoond door de opleidingen met vier keer een * weg te laten. Daarvoor zijn best symbolen te bedenken, samen met het jaartal dat iets ingaat.

Het derde geval zoals het hierboven is gemeld, zou de instelling de tussenfase kunnen overbruggen door een aanvullende cursus te geven en in het eerste jaar extra lessen te geven, of in de vrije ruimte ervan deze studenten op te vangen.

7 Nieuwe opleidingen...

Het hebben van nieuwe opleidingen is natuurlijk van alle tijden. Daarbij kunnen nadere vooropleidingseisen worden gesteld, dus vakken bij bepaalde profielen. Dat is voor degenen die naar havo-4 of vwo-4 gaan geen probleem, maar dat kan het wel zijn voor de a.s. studenten die reeds in de tweede fase zitten.

In het algemeen zullen de nieuwe opleidingen proberen soepel met de ontstane situatie omgaan, als iemand aanklopt en bijvoorbeeld een vak mist. Voor de rest is het een kwestie van 'ingroeien'. Maar formeel hebben ze geen mogelijkheid om in voorkomend geval de toelating af te dwingen.

6 # vervangen door een of meerdere vakken – nogmaals... lichter of zwaarder...

Als gevolg van de nieuwe aanpak worden in de nieuwe Ratho vrijwel overal de symbolen # vervangen door een of meerdere vakken. Over het gaan hanteren van teveel vakken is al het een en ander aangegeven. Maar stel dat de aangegeven vakken binnen het reguliere examenpakket zijn op te nemen, dan is de prangende vraag: Is er sprake van een versoepeling of van een verzwaring?

Het niet kunnen worden toegelaten, regulier gezien, wordt vervangen door een vorm van toelaatbaarheid op basis van vakken. Dat is te zien als een verlichting, een 'nieuwe kans'. Maar iemand die al in de hoofdfase van het havo of vwo zit, moet dan toch maar daaraan kunnen voldoen. Bij een normale 'verlichting' vallen vakken weg, maar hier komen vakken bij die niet waren voorzien. Dat betekent dat in veel gevallen het onmogelijk wordt om al voorafgaande aan de start met een ho-studie aan de nadere vooropleidingseisen te voldoen.

Ergo, in de Ratho zal sowieso dienen te worden vermeld dat er in de vorige versie een # stond en dat in voorkomend geval contact kan worden opgenomen met de opleiding in het hbo of wo. Aan die kant zal voor de eerste jaren een scenario aanwezig moeten zijn hoe met de a.s. studenten die zich op basis van de nieuwe gegevens aanmelden, om te gaan en om te bezien wat mogelijk is (want bij zo iemand valt het misschien wel op).

8 Paar redactionele kanttekeningen

We hebben niet alles in detail doorgenomen, maar hier toch maar een paar zaken die mee te nemen zijn.

1. Het begrip 'kandidaat' wordt nu overal vervangen door het begrip 'aspirant-student'. Echter, het kan ook een 'aspirant-extraneus' zijn, want zo iemand moet ook aan de nadere vooropleidingseisen voldoen. Daarvoor kan een opmerking in de begrippenlijst worden opgenomen.
2. Er wordt gesproken over opleidingen waar 'Automotive' in de naam voorkomt. Maar dat moet 'Automotive' zijn.
3. Op bepaalde plekken staat 'wis A' en 'wis B'. Dit dient dus 'wisA' resp. 'wisB' te zijn.
4. Er wordt gesproken over het vak 'nit'. Gelet op de volledige naam is aan te bevelen om de afkorting 'ni&t' te gebruiken, zoals dat ook is gedaan met 'o&o' (dus de '&' als symbool voor 'en').
5. In de lijst met afkortingen staat wel de Ad (Associate degree) maar niet de B (Bachelor). Als men consequent is moet de B aan die lijst worden toegevoegd.